

podanie, najhlavnejších konkordátov (resp. cirkumskripčných bul) nemeckých. Postráda však hlbšieho premyslenia dejinného problému konkordátneho. Pri rozbere právnej povahy konkordátov preberá hlavné teórie konkordatárne a po zavrnutí extrémnej teórie privilegiovej a legálnej vyslovuje sa za teóriu smluvnú, pri čom pripisuje konkordátom pôvaňu kvasimedzinárodných smluv. (Str. 95 a 125.) V cirkumskripčných bullách vidí autor tiež kvasimedzinárodné smluvy. Na otázky, či má íša právnú možnosť uzavretia konkordátu a či sú jednotlivé zeme spôsobilé uzatvárať konkordáty, odpovedá v oboch prípadoch kladne. Celkový tento záver, shodný v podstate so stanoviskom prevážnej čiastky právnej vedy nemeckej, je síce správny, avšak vývody autorové sú na mnohých miestach aspoň sporné. Na koniec rozborom obsahu bavorského konkordátu z r. 1924 demonštruje do akej miery sú ustanovenia ríšskej ústavy medzítkom pre obsah zemských konkordátov. Ani tu nemožno vo všetkom súhlasiť s autorom, ktorý je miestami prihorlivým zastáncom platnosti aj ústave sa priečiacich ustanovení konkordátu.

Na tomto mieste nemožno kriticky rozoberať jednotlivé závery autorové, preto k umožneniu správneho ocenenia celej práce poukážeme aspoň na metódy, ktorými postupoval. S uznaním treba kvitovať nevšednú pilnosť autorovu, ktorou sobral bohatý materiál zo staršej i novej literatúry, ačkoľvek, ani pri zrejme registračnej metóde jeho práce, nevyčerpal všetky zdroje. Úzkostlivá snaha autora po presvedčivosti, ktorú chce zvyšovať veľkým množstvom citátov z uznaných autorit vedeckých, cirkevných i politických, vedie čitateľa často práve k opaku. Autor sa rád vyhýba ťažkosti a zodpovednosti jasného formulovania vlastného názoru. Miesto toho hromadí spôsobom nie nepodobným abelardovskému zostavovaniu protívnych názorov do skupiny sic et non, pro et contra. Tomu primerane sa snaží aj po gracionovsky dosiahnúť concordantiam discordantium — opinionum, avšak nie vždy úspešne.

Práca autora teda posluží ako príspevok pre poznanie zastávaného názoru katolíckeho, avšak kriticky vedeckého zpracovania najnovších problémov konkordátnych nám nepodáva. Knappek.

Vědecká ročenka právnické fakulty Masarykovy university v Brně, VIII. (1929), Brno 1929, 8, str. 265, cena 25 Kč. Na tomto svazku ročenky zúčastnili se téměř všichni členové učitel'ského sboru brněnské právnické fakulty. Vědeckých příspěvků jest 11. Přinášíme níže referát o jednotlivých pojednáních. V oddíle »Z dějin právnické fakulty Masarykovy university« jest zpráva o oslavě šedesátých narozenin prof. dr. Dobroslava Krejčího (srov. Všehrd X., 1929, str. 171—2).

Prof. Dr. Karel Engliš: Smysl teleologické teorie hospodářské (Str. 5—13.) Englišův příspěvek do Ročenky jest tentokrátě úplně teoretický. Autor ujasňuje pojmy své teorie a odkrývá nové souvislosti mezi nimi, zejména odděluje přesně svou teleologickou soustavu hospodářské vědy od soustavy psychologické, kterou pokládá za neplodnou, protože může vysvětlovat jen hospodaření fyzických osob. Ostatně teoretikové této soustavy operují konstrukcemi, které nejsou nikterak psychologicky ověřeny a které jsou vlastně teleologické. Vůle, o které mluvíme v národohospodářství, není psychická, vždyť jinak by hospodářská věda byla součástí přírodních věd, byla by ta věda kausální, ne teleologická, tedy věda s jinou formálně-logickou konstrukcí. Věcí psychologie je chtění, teleologie chtěné vykládá chtěným, ne chtěním. Věda hospodářská si představuje soubor hospodářských aktů jako chtěný jediným subjektem. Tato jednotná vůle je jen fikcí, která umožňuje právě teleologický poznávací princip jako zvláštní způsob poznávání. Z toho všeho vyplývá, že obsahem teleologického myšlení jsou úsudky hodnotné. Je omylem naivního

realismu, že se domnívá, že lze vnější zjevy pozorovat bezprostředně. Není pravdou, že tyto na nás působí a my je jen pasivně přijímáme. Naš intelekt spolupůsobí vždy aktivně, přináší vždy určitou formu do našeho empirického poznatku, které jest bez takové formálně-logické konstrukce nemožný. Podle těchto zásad pak pořádáme zjevy, představované jako chtěné, jako prostředky a účele, mezi nimiž je vztah hodnotný. Vztah prostředku k účelu vyjadřuje pojem užitečnosti; určitý stupeň užitečnosti je hodnota, která je pozitivní (užitek) nebo negativní (škoda). Ani pojem potřeby ani užitečnosti není psychický. Když budujeme ze souboru aktů určitého subjektu soustavu, musí být nutně účelová a musí ústít v nejvyšším, ústředním účelu. Tento ústřední účel jest jen nutnou logickou konstrukcí, ať jej pojmenujeme jakkoli (na př. ideál člověka). Tyto zásady aplikujeme při konstrukci hospodářské teorie. Pozorujeme-li hospodářství jednotlivce, seznáme, že při něm ústředním účelem je subjektivní blaženo. Je to účel maximální, tedy nedosažitelný, subjektivní, tedy nesdělitelný, ale ne bezobsažný. Chceme-li pochopit komplex aktů, přičítaných státu, zjistíme, že nejvyšším jejich účelem jest ideál člověka a státu; tento účel jest myšlenkovou konstrukcí, ne historickou realitou. Při těchto výkladech vidíme, že Englišovi se jedná o výklad pojmů, který pokládal asi za nutný po četných polemikách z nedávné doby. A že mu nešlo o slovíčkářství, nýbrž právě o ujasnění, toho dokladem je, že z části užil jiných termínů pro určité pojmy než ve svém »Národním hospodářství«.

— Kč —

Prof. Dr. František Weyr: Studie k pojmu exekuce. (Str. 14—27.) Weyr definuje »exekuci« v nejširším smyslu jako výkon čehokoliv, exekuci v užším normativním smyslu jako výkon povinnosti normou stanovené a exekuci ve speciálním juristickém smyslu jako vynucování plnění povinnosti na tom, kdo, ač jako povinnostní subjekt k tomu je zavázán, dobrovolně neplní. Výkon povinnosti znamená zánik konkrétní normy, povinnost stanovivší. Od zrušení normy liší se tím, že norma zde nezaniká aktem normotvůrcovým, nýbrž t. zv. solučním jednáním subjektu povinnostního. Soluční jednání předpokládá existenci konkrétní, t. j. v osobě plnícího povinnostního subjektu konkretisované normy. Konkretisace nastává uskutečněním podmiňující skutkové podstaty, stanovené normou vyšší, obecnou. Vedle této, můžeme snad říci, prosté konkretisace máme konkretisaci autoritativní ve zvláštním právním řízení, při níž na př. soudce zjišťuje existenci podmiňující skutkové podstaty a vyslovuje soud o existenci konkrétní normy. Weyr se táže, jaký je poměr mezi těmito oběma konkretisacemi (na př. mezi právním jednáním a rozsudkem). S hlediska vyšší konkretisované normy jsou jak právní jednání, tak rozsudek normami speciálními a stejně konkrétními. Rozsudek je však »vykonatelný«, t. j. bližší nucenému a konečnému solučnímu výkonu. V poměru k právnímu jednání je též druhotnější, neboť soudce při jeho vydávání je vázán na platné právní jednání a existence rozsudku je závislá na pozdějších dispozicích stran. Soluční akt je výkon povinnosti a tento povinnostní aspekt na exekuci je v právní vědě primární. Právo na exekuci je pouhým derivátem něčí subjektivní povinnosti. Jsou případy, kdy podmiňující skutková podstata vzniku normy je současně solučním aktem, t. j. zakládá zánik normy jiné. Tak soudce vydáním rozsudku zprošťuje se současně své služební povinnosti. Zde tvorba a výkon normy spadá v jedno a v tom se jeví typický postup konkretisace práva, kde tato jeví se jako normotvorba povinná. Kdežto normativní aspekt nalézá v právním řádě souhrn povinností, vidí v něm aspekt teleologický soustavu prostředků, jimiž lze uskutečniti určité zájmy a záměry. Vede k pojmu toho, co člověk »smí« a tento pojem, jenž vpravdě znamená jen negativní vztah k právnímu řádu (něčí ne-povinnost), povyšuje

pod názvem subjektivního práva na hlavní obsah právního řádu. Exekuce v nejúžším smyslu, jako vynucování plnění povinnosti, předpokládá jednak zavázaného a přece neplněního dlužníka, jednak k donucování zavázaného orgánu, tedy dva povinnostní subjekty. Podle tohoto výměru není exekucí ani s v ě p o m o c, kde interesovaný věřitel je k exekučnímu zákroku pouze oprávněn, ale ne povinnován, ani t r e s t, kde zase nejde o výkon původní, právním řádem přímo stanovené povinnosti, nýbrž o reakci na nesplnění povinnosti, kterou nelze reparovati. Ovšem s hlediska transcendentního (zde teleologického) má jak hrozba nuceným výkonem povinnosti, tak hrozba trestem týž účel: přivoditi realizaci právního řádu, aby »svět, jaký jest« se co nejvíce shodoval se »světem, jaký býti má«. Ovšem tato garancie plnění právního řádu tresty a exekucemi je jen r e l a t i v n í: povinnost jednoho vynucuje se povinností k trestání a exekvování, uloženou subjektu druhému atd., až nakonec dospějeme k normě nesankcionované a k hlídači, kterého nikdo již nehlídá. Výměru exekuce jako vynucování povinnosti na exekutovi hoví jen některé exekuční prostředky, na př. pořádková pdkutá. Při t. zv. náhradních úkonech »jedná« vlastně exekuční orgán a tu je věcí teoretické konstrukce, zda úkon přičítáme tomuto nebo původně zavázanému. Jen s hlediska metanormativního, a to teleologického (t. j. uvážíme-li, že obsah povinnosti můžeme chápati jako vůli normotvorného orgánu), docházíme k pojetí, že normotvůrci záleží na realizaci obsahu norem. Toto pojetí může vésti k teoretickému názoru, že v kompetenci normotvorné je eo ipso obsažena kompetence exekuční. To správné není, neboť je na empirickém zákonodárci, aby stanovil, jakého stupně musí dosáhnouti norma exekvovatelná a kdo o za jakých předpokladů konkretisaci musí provést. Výkonem norem vtěluje se to, co býti má, ve skutek, svět normativní přechází ve svět skutečný (kausální) a rozpětí obou světů se zmenšuje. Tato koincidence obou světů, resp. jejich nejmenší možné rozpětí je cílem normotvorné činnosti lidské. Představíme-li si svět normativní jako soubor norem vyšších a nižších, při čemž nižší je vždy konkretisací normy vyšší, vidíme, že ve výkonu nejnižších norem oba světy hraničí. Druhou hranici obou světů nalézáme u normy nejvyšší, t. zv. ohniska právního řádu. Ta je normativně dále neodvoditelná, nemůžeme ji chápati jako »výkon« normy vyšší a vysvětliti ji můžeme jedině rekursem k světu jsoucímu, skutečnému. Je místem vzniku normativity, tak jako soluce je místem jejího zániku.

Dr. Ad. Procházka.

Prof. dr. Jaroslav Kallab: Základní problémy trestního soudnictví nad mládeží. (Str. 28—51.) Pojednání toto, jež nese podtitul: Několik poznámek k návrhu zákona o trestním soudnictví nad mládeží, jest zároveň úvodem do studia tohoto zákona. Ukazuje na to, že staré doktriny o základním schématu trestního procesu, v němž stojí proti sobě stát s nárokem na potrestání a obviněný jako bytost ostatním rovná, ale rozhodnuvši se pro zlo, které musí býti vyváženo zlem trestu, se dnes zamítají, a to ne snad proto, že by byly nesprávné, nýbrž proto, že dnešní doba má jiné politické potřeby. Ty jeví se zejména v trestním soudnictví nad mládeží, kde dnes myšlenka odplatného trestu ustoupila již zcela myšlence účelného nakládání mladistvým provinilcem. Trestní soudnictví nad mládeží není již ryzím soudnictvím, nýbrž jde zde o dobudování soustavy vrchnoporučenského soudnictví, po případě soustavy opatření správních. Při této příležitosti zdůrazňuje autor, že nelze podmiňovati rozdíl mezi právem trestním a správním tak, že prvé jest charakterisováno ideou spravedlnosti, druhé účelností. Mezi oběma těmito ideami není antitesy, kterou s oblibou zdůrazňovala škola klasičká, neboť vyjadřují jen dvojí aspekt, pod nímž můžeme tutéž právní normu pozorovati. Obsah normy jest vždy teleologický, neboť norma

jest také výrazem určitého chtění a sleduje určité cíle. Požadavek spravedlnosti je pak jen jiný výraz jednotnosti myšlení. Spravedlivost normy můžeme proto vyvoditi jen ze vztahu normy k ostatním. Z tohoto hlediska nemá proto zařazení trestního soudnictví nad mládeží do práva trestního pro konstrukci tohoto právního odvětví významu, má ho však, pokud lze z povahy trestního práva mládeže jako odvětví práva trestního dedukovati apriorní postuláty pro jeho konstrukci, na př., že by právním následkem trestného činu mohl býti jen odplatný trest a nikoliv účelové zabezpečovací opatření výchovné. Osnova zákona připodobňuje vrchnoporučenskou péči státu činnosti trestní tím, že v § 55. ukládá všem úřadům a soudům, aby oznámily poručen-skému soudu každý případ, v němž se jeví potřeba k nějakému opatření v zájmu osoby mladší osmnácti let. Nezřizují se však zvláštní soudy mládeže, nýbrž jen zvláštní soudní oddělení, která však se vyznačují zvláštní organizací; senáty mládeže jsou jmenovány na tři léta a také veřejnými žalobci mládeže a na místa ostatních osob při výkonu trestu činných jsou ustanovovány jen osoby zvláště kvalifikované a v sociální péči činné. Místní příslušnost soudu jest přizpůsobena jeho výchovné funkci tím, že v první řadě je rozhodné místo pobytu obviněného, nikoliv místo spáchaného činu. Trestný čin mladistvého se nazývá »proviněním«, jeho právním následkem jest pak jednak ochranné opatření, jednak trest zavření. Soud však může v některých případech od potrestání vůbec upustiti. Při šetření se nezjišťuje pouze skutek, nýbrž i osobní, rodinné a majetkové poměry obviněného, jakož i ostatní okolnosti důležité pro posouzení, jakého opatření má soud užití. Celé řízení jest vybudováno na zásadě součinnosti soudu se sociálně ochrannými institucemi a omezení součinnosti s policií. Hlavní přelíčení jest kromě prohlášení rozsudku neveřejné a formality jsou tu podstatně zjednodušeny. Podmínky trestnosti a právní následky trestného činu jsou u mladistvého zhruba stejné jako u osoby starší osmnácti let. Zákon však definuje přičetnost, kterou platné trestní zákony přesně neoznačují. Dle této definice § 2. osnovy není mladistvý trestný, nemohl-li rozpoznati bezprávnost činu nebo řídití své jednání podle správného rozpoznání. Tomuto ustanovení pojednání právem vytýká, že zaměňuje otázku přičetnosti s otázkou vědomí protiprávnosti. Správněji se měla věc upravit tak, že se měla exepce omylu rozšířiti také na omyl o protiprávnosti činu. Výrok trestního soudu co do způsobu potrestání není definitivní a může býti měněn, nastane-li toho potřeba, ba dokonce i nepodmínečné odsouzení může se změnit v podmínečné, a to i když již započato bylo s výkonem trestu. Uplatňuje se tu hlavní myšlenka osnovy přenéstí úkol trestního soudu na pole výchovy, kteroužto myšlenkou jsou ovládány zejména předpisy o výkonu trestu. Pojednání pak podrobuje některá ustanovení osnovy kritice a vyslovuje velmi závažné pochybnosti zvláště o příliš široce vymezeném pojmu přičetnosti, o nezapisování trestu do rejstříku v případě, kdy upuštěno od potrestání, o připuštění podmíněného odsouzení i při těžších trestech a dokonce i při opětovném potrestání a o dodatečném vyslovení podmíněného odsouzení, když již jednou bylo odepřeno. Naproti tomu doporučuje doplnění osnovy v několika směrech, zejména pokud jde o uložení ochranné výchovy vedle podmíněného trestu a o odlišení trestaneckým šatem mladistvých v trestu a mladistvých v ochranné výchovně.

Prof. Dr. Bohumil Baxa: Hlavní myšlenky a technika moderních listin ústavních. (Str. 52—77.) Autor předem dělí podle obsahu moderní ústavní listiny na dvě skupiny. Ústavní listiny první skupiny jsou obsahem celkem stručné, obsahující jen skutečné normy; často přejímají mnohá ustanovení z ústavníca listin jiných. Ke druhé skupině náležejí ústavní listiny obsahem mnohem rozsáhlejší, které vedle skutečných norem obsahují různé úvahy a při-

kazy filosofické a etické, jakož i velmi četné upomínky na occasionem legis, zkrátka jsou politickým kredem toho kterého národa. Autor sleduje nejdříve myšlenkový podklad revolučních ústav francouzských. V první ústavě převládá Montesquieuovo učení o dělení státních mocí a o soustavě zastupitelské, ač se tu uplatňují i Rousseauovy názory o základních právech člověka v prohlášení práv člověka a občana a hlavně zásada svrchovanosti národa. Obě následující ústavy stojí již pod vlivem Rousseauovy nauky o demokracii přímé. Po revolučním opojení nastává skepse má vliv i na ústavu. Již direktoriální ústava upouští od přímé demokracie a mluví zdrželivěji o právech občanských. Ústavy francouzské z počátku 19. století jsou pak ještě stručnější, zejména pokud se práv občanských týče, ač i ony setrvávají při zásadě svrchovanosti národa. Jiný ráz mají současné ústavy německých států, které vyslovují zásadu svrchovanosti panovníkovy, zřejmě pod vlivem politické reakce. Návrat k ideám ústav revolučních jeví se po prvé zase v belgické ústavě, jinak ovšem obsahem velmi střízlivé. Mnohem dále než jejich belgický vzor, jdou střeoevropské ústavy z roku 1848; vrací se i k suspensivnímu zákonodárnému vetu první francouzské revoluční ústavy. Odpor moci panovníčí a konservativismu vůbec zastavuje však revoluční vlnu. Proto je obsah ústavních listin druhé polovice 19. století stručnější a méně emfatický. Tento obrat jeví se zvláště ostře v rázu ústav rakouských, které umožňují i dočasný zeměpanský absolutism. Liberálnější ráz má ústava nové říše německé a zejména ústava francouzské republiky. Typ filosofujících ústav přichází opět k rozmachu revolučním hnutím po válce světové. Ústavní listiny nových a revolucí přetvořených států vypočítávají zde stručněji (Rakousko) tam obsírněji (Německo), práva státních občanů ovšem ve smyslu poněkud novém. V těchto ústavách nezrcadlí se jen staré snahy po zabezpečení individuální svobody a rovnosti, ale i kolektivistické doktriny, směřující k zabezpečení existence tříd sociálně slabších. Jinak staví tyto ústavní listiny, zřejmě pod vlivem vzpomínek na válečný absolutism vojenský, zásadu svrchovanosti národa na první místo. Jistý odlišný ráz mají z nejnovějších ústav pouze irská, která podléhá ústavním vlivům anglickým a řecká, která zná ještě privilegované postavení státní církve. Celkem dlužno obzvláště vytknouti autorovu snahu o vystižení uceleného jednotného obrazu reperkusse politických proudů na ducha a znění ústav.

Wierer

Profesor Dr. Dobroslav Krejčí: Úbytek porodů a depopulace. (Str. 78—121.) Jedním z nejaktuálnějších národohospodářských problémů dneška jest problém depopulace. Depopulaci nazývá se zjev, že klesá počet živých novorozenců, připadajících za rok na jistý počet obyvatelů pozorovaného území. Nejdříve a nejintenzivněji vyskytl se zjev depopulace ve Francii, kde již od počátku XIX. století roční průměr porodů stále klesá. Statisticky dovozuje však autor dále, že depopulace objevuje se od let sedmdesátých téměř ve všech státech světa a roste mnohde rychleji než v samé Francii. Ani náš mladý stát, potřebný dosud vojenské ochrany, není ušetřen tohoto hospodářsky i kulturně škodlivého zjevu, jenž by lehce mohl nabýti rázu katastrofálního. Jak statistika od roku 1841 sebraná ukazuje, klesají čísla o porodnosti zprvu volněji, a pak čím dále rychleji, takže jen u Anglie, Walesu, Německa a Rakouska vidíme nepatrně větší úbytek porodnosti. Příčiny depopulace jsou rozmanité a zpravidla všechny spolupůsobí, nikoliv však stejnou měrou. Nejdůležitější z nich je vzrůst povšechné vzdělanosti, jež pomáhá ovládati pudy rozumem resp. cestou umělou omezovati porodnost. Dále jest to individualisace a s ní související útěk z venkova se snahami po sociálním vzestupu. Tak zejména novomalthusianismus snaží se obmezením počtu potomstva působit na snížení nabídky pracovních sil. Jest však zbrani dvojsečnou, jak již ortodoxní stoupenec Marxův Kautský poukázoval, neboť vylidňuje pro-

letariát a tím jej oslabuje v třídním boji proti kapitalismu. Konečně je důležitou příčinou depopulace úpadek nábožnosti a morálky a z druhé strany vzrůst požívačnosti a strachu z povinnosti rodičovských (stávka rodičů, systém dvou dětí). Dále autor přesvědčivě vyvozuje a literaturou dokládá názor, že nejvhodnější průměr pro zachování a normální rozvoj populace jsou 4 děti na rodinu. Jakmile je průměr nižší, hrozí depopulace, jež jest vždy zlem pro stát, leč by byla pouze parciální, přechodná nebo v zemích s abnormálně velkou porodností a úmrtností. Depopulace zničila Řeky i Římany. Přiměřenou populaci pokládá autor, z důvodů podstatně s Grubrem se shodujících, za zjev zdravý nejen pro stát jako kolektivum, nýbrž i pro občana jako individuum, neboť povětšinou zakládá jeho štěstí rodinné. Prostředky nápravy nepříznivých účinků depopulace a předejití jich vidí autor na př. v zavedení vydatné daně mládenecké, zvýšení daně přepychové, ze zábav, dědické, z bezpracných důchodů, ve favorisování otců větších rodin, v opatrování levných bytů a domovín pro vícečlenné rodiny, v udělování vychovávacích příspěvků a rodičovských pensí státem rodičům, jež vychovaly větší počet dětí, v zavedení různých vyznamenání a hlavně v účelné agitaci, jež by přesvědčila co nejširší kruhy o výhodách četnější rodiny. Poněvadž s problémem porodnosti souvisí těsně i problém úmrtnosti a vystěhovalectví upozorňuje autor, že všechny vymoženosti zdravotní a sociální jsou prostředky k potírání depopulace. Celý článek je podložen četnými daty statistickými, jež zvyšují přesvědčivost zajímavých vývodů autorových.

Dr. Křepelka.

Prof. dr. Rudolf Dominik: O vyučování správním právu na vysokých školách, (Str. 122—133.) Příspěvek prof. dra Rudolfa Dominika tvoří referát o vyučování správním právu na vysokých školách, který byl přednesen na konferenci Mezinárodního ústavu pro správní vědy ve Varšavě v září 1924. Jest rozdělen na pět částí, z nichž prvá pojednává o metodologii právní vědy vůbec. Právo věda se tu určuje jako soustavné logicky provedené poznání právního řádu. Doporučuje se poznávati každou normu jak s hlediska normativního, tak kausálního i teleologického, ježto jinak máme obraz pouze kusý, který nám poskytuje právě jen určitá poznávací metoda. Široce založené poznání normy má ovšem veliký význam i při její aplikaci. Druhá část zabývá se naukou správního práva. Především vymezením předmětu. Správu lze vymeziti buď negativně (vzhledem k činnosti soudní a zákonodárné) nebo pozitivně jako soustavné uskutečňování veřejných zájmů na základě právních předpisů. Pojem správního práva lze konstruovati též na podkladě pojmu práva veřejného a soukromého. Vzhledem k tomu, že v některých právních předpisech jsou obsaženy jak normy soukromoprávní, tak veřejnoprávní, nutno výklady o nich zahrnouti do soustavné nauky správního práva. Ježto by však došlo k neobyčejnému rozšíření této nauky, bylo by účelno vyloučiti určité speciální obory. Tím pak se rozpadne, nikoliv na škodu věci nauka správního práva na několik disciplin zvláštních, tak jako se ostatně osamostatnily již dříve některé obory, jako nauka o právu finančním a pod. — Co do soustavy rozeznává nauka správního práva zpravidla část obecnou a zvláštní, čili část formální a materiální, která se pak dělí zase na nauku o správě policejní, vojenské, sociální a pod. Vybudování t. zv. obecného správního práva jako abstrakce pozitivních správních norem autor právem nedoporučuje. — Metoda, již jest při výkladu nauky o správním právu použiti, budiž trojí. Norma buď poznávána normativně, kausálně a teleologicky (správní politika). V části třetí jest řeč o cvičeních ve správním právu a to jak o cvičeních seminárních (vědeckých), tak praktických, kde se poznané normy aplikují na skutečné případy, kde lze též použiti výsledku t. zv. zeměpisné tvarovědy (geoiurisprudence). Podklad pro cvičení obojího druhu má pak tvořiti t. zv. ústav pro užité správní právo, který dodává potřebný

materiál pro cvičení. — Tím se dostává autor k otázce další u nás velmi ožehavé, totiž k dalšímu vzdělávání úředníků správní služby. Absolvovaný právník vstupující do správní služby ve srovnání s absolventem, který jde k soudu, jest opatřen vědomostmi neobyčejně kusými, poněvadž správnímu právu jest v posledních semestrech věnováno pouze několikahodinové kolegium, které naprosto nepostačuje. Tento stav lze zlepšiti pořádáním cvičení pro úřednický dorost správní služby a ovšem i zřízením stálých ústavů pro další vzdělávání správních úředníků vůbec. — Systematicky ucelené a zhuštěné pojednání obsahuje mnoho cenných námětů. Zvýšenou pozornost jest zvláště věnovati požadavku dalšího vzdělání správního úřednictva, zejména dorostu, na půdě universitní.

Dr. Pošvár.

Prof. Dr. Jaromír Sedláček: *Základy moderního práva soukromého*. (Str. 134—149.) V úvodu vytýká autor význam t. zv. soukromého práva, jež, upravujíc denní život nás všech od narození až do smrti, jest nesporně pro lidskou společnost ze všech úseků právního řádu nejdůležitější. Proto tolik záleží na reformě našeho občanského zákoníka a chceme, aby v ní byla stělesněna naše demokracie. Za tuto S. nepokládá světový názor anthropocentrický (a contr. theocentrického), princip ryze formální, neskýtající žádného legislativně-politického postulátu, nýbrž obsahový princip vlády sociálně aktivních jedinců, jež jeví se jako protiklad absolutismu, usilujícího extrémním individualismem o zvládnutí atomizovaných jedinců. Experti, pověřeni novou redakcí obč. zák., mají úzký úkol pouze zčeštit naše soukr. právo a přizpůsobit novému zákonodárství. Je však s podivem, že alespoň theoretici si nepoložili otázku, jaká je dnešní sociální funkce obč. zákoníka. Tím více je vítati knihu prof. Dnistranského, o základech moderního práva soukromého. Dnistranskij je Hegelián a dívá se na právo t. zv. metodou genetickou. Hledá původ práva a nalézá jej v sociálních svazech, mezi něž v první řadě náleží stát. Ke svazům vedou momenty hospodářské a sociální. Tak D. vysvětluje, jak vznikla lidská organizace, ale nevysvětluje, čím tato jest, co jest svazkem. Praví však, že právo upravuje onen řád ve svazu čili právo rovno řádu a poněvadž řád je roveň svazu, je tedy právo rovno svazu. Nyní musí D. říci, co je to právo, nemají-li jeho výměry zůstatí vysvětlováním *ignotum per ignotius*. Jeho definice práva zní: »Právo je řád sociálních vztahů mezi lidmi, docílený pořádáním a rozhodováním«. Doplníme-li tuto definici dalšími úvahami, seznáme, že D. vidí v právu deskripci toho, jak lidé jednají, při čemž neuvazuje, jak lidé jednati mají, takže mu mizí dualismus toho, co je, a toho, co býti má. S tímto hlediskem přistupuje D. ke kritice díla Kelsenova. D. zabývá se Kelsenem v oddílu, v němž pojednává o filosofickém základu práva, tedy o hodnotě práva vzhledem k absolutnu, při čemž však přehlíží, že Kelsenovi o tento filosofický problém nikdy nešlo, že K. předpokládal právo jako něco daného a staral se pouze o racionalisaci jeho poznávání. Vše, co nespádalo v tento rámeček, a tudíž i otázku, zda práva potřebujeme či ne, K. radikálně odmítl. U K. jest jen jeden filosofický předpoklad: rozdíl mezi »Sein« a »Sollen«, ale tento rozdíl je pojat logicky a nikoliv metafysicky. D. tvrdí o Kelsenovi, že vychází ve své theorii od »pravidla právního«, — což prý je dogmatismus — a že toto pravidlo teprve konstrukcí získává z konkrétních zákonů. — což je spekulace. Dogmatismus byl vytýkán německým pandektistům, kteří do římsko-právního systému vtlačovali nové pozitivní právní předpisy a tak ve snaze, aby látka se přizpůsobila systému, korigovali často obsah právního řádu a plichtili právní vědu s legislativou. Toho je právě zcela dalek Kelsen. Jde mu jen o to, aby ve schéma právních norem »je-li A, má býti B« rozložil a složil pozitivní obsah právního řádu, při čemž však na daném obsahu ničeho nemění, nýbrž jej pouze pořádá v jednotný normový komplex. D. blíží

se Kelsenovi v učení o pozitivitě práva. Posit. právem je jemu nejen vrstva zákonů, nýbrž i všechny normy nižší, rozsudky, smlouvy atd. D. však nepronikl hierarchii norem a duplicitu normy, které jednak představuje nadřazenou normu, jednak právní skutečnost. Uvážíme-li, jak normativní škola těmito prosředky vysvětlila celý mnohotvarý »právní život«, vidíme, že ona jen racionálně fundovala to, co škola volnoprávní, k níž patří Dnistranskij, instinktivně tušila. I ideál spravedlnosti má v normologii místo: delegát normotvorný může se jím řídit v rámci své volnosti. Norm. škola popřela teleologii. Je to důsledek toho, že Kelsen ve snaze dosáti čistý pojem právního pravidla musil abstrahovati od jakéhokoliv obsahu. Leč K. zná vedle pojmů podstatných (čistých) též obsahové pojmy právní a ty jsou dány teleologicky, neboť obsah normy míří k účelu, t. j. stavu, jenž má býti uskutečněn. S teleologií v právní vědě musíme pracovati, chceme-li zachytiti obsah právního řádu, ale též proto, abychom vytvořili pořadající pojmy právní. Toho je dokladem na př. pojem právní osoby. S Kelsenovým pojetím, že osoba je personifikovaná norma, v běžné právní vědě nevystačíme. V té nejde o čistý pojem osoby, nýbrž o obsahový. V doslovu článku obhajuje Sedláček školu normativní proti námitce, že je »vzdálena životu«. Norm. škola pouze zavrhuje ovlivňování obsahu právního řádu cestou právní systematiky, avšak plně porozumění jeví pro to, aby v mezích delegace a to jak při tvorbě zákonů, tak v soudnictví byly plně respoktovány vládnoucí právní názory. S. si přeje, aby touto cestou při reformě našeho obč. zák. vnikla do našeho právního řádu ona demokracie, na počátku tohoto článku vytýčená, která se jeví na př. v rodinném právu v ochraně manželství a rodinné tradice.

Dr. Ad. Procházka.

Prof. Dr. Jan Loevenstein: Spoření, jeho pojem a funkce hospodářská. (Str. 150—183.) Autor pokračuje v této studii ve své snaze, která vedla všechna jeho pojednání posledních let, totiž ve snaze o noeticky správnou konstrukci vědy národohospodářské a jejich základních pojmů. V této nové a podrobné studii vytkl si autor za cíl propracování a analysu pojmu »spoření« a jeho hospodářské funkce. Stanoviv nejprve pojem »hospodaření«, poukazuje na to, že tento pojem není totožným s pojmem »spoření«. Předvádí pak jednotlivé případy, v nichž mluví se o spoření. Případy jsou zdánlivě zcela různorodé: mluví se o »uspoření si bolesti« a pod., o »spoření se statky«, posléze o »spoření peněz« t. j. hromadění jich. Autor poukazuje, že však jde vždy o týž případ, totiž o snížení nákladu. Ined ovšem vysvětluje, co nákladem dlužno rozuměti. Náklad neexistuje bez výnosu a jest pojmem výlučně hospodářským, (tudíž i spoření jest nutně pojmem výlučně hospodářským). To co jeví se technikovi jako prostředek (k dosažení jistého účelu), který jest jen chtěn, jeví se hospodáři co náklad a tento jest sice chtěn »quoad usum«, avšak nechtěn »quoad quantitatem«. (Zde pozměňuje Loevenstein své tvrzení v knize »O jedn. konstr. fin. vědy«, kde učil, že náklad je vůbec nechtěn). Totíž — s hlediska jediného postulátu jest sice náklad chtěn, avšak nechtěn je s hlediska jiného, koordinovaného postulátu, který ukojením prvního dojde újmý. Řešení konfliktu dá jen postulát těmto dvěma nadřazený. Tu uvádí autor, že pouze při této kolisi několika chtěných postulátů, z nichž však jeden je uskutečnitelný jen na úkor druhého, lze mluvit o postulátu hospodářském. Tuto konstrukci — úvaha od prostředkového postulátu přes nejméně dva koordinované postuláty k postulátu nadřazenému — nazývá hospodářskou fází, která jest minimem, zároveň však vždy dostačuje pro hodnocení jevů jako hospodářských. O podrobnostech této konstrukce nelze se na tomto místě dále zmiňovati a to zvláště proto, že autor sám na několika místech připomíná, že leckde své poznatky jen naskizzoval, vyhradiv detailní provedení ohlášené práci, které tedy nutno vyčkati. Vytknuv

některé immanentní znaky nákladu a odlišiv hospodářský »náklad« od technického »prostředku« přistupuje k důkazu, že skutečně »spoření« ve všech shora uvedených případech jest jen snižováním nákladu. Snižují náklad času, bolesti, nákladových statků (tedy na př. i peněz) — spořím časem, peníze, »uspořuji« si bolest — (byť i bylo nutno rozlišovat mezi spořením statkem, který potřebuji ještě pro jiné účely a spořením nákladu na př. bolesti, kterou nechci vůbec). Upozorniv na to, že někdy vyzdvižením některých vedlejších znaků spoření došlo se k smyslu přenesenému, uzavírá poukazem, že spoření není totožné a obsahově se zcela nekryje s hospodařením — které bez ohledu na snižování nákladu nutně hledá jen nejvyšší čistý výnos. Dodávám jen — což jest ovšem zcela samozřejmé —, že hospodaření »subjektivistické« se musí spořením krýti vždy a úplně. Z III. kapitoly o hospodářské funkci spoření vyzdvihují hlavně dvě myšlenky: jednak, že význam spoření byl často přeceňován a že správnějším je heslo »pracovati a hospodářiti« než »pracovati a spořiti«, protože ne jakéhokoli snížení nákladu, ale nejvyšší čistý výnos má býti ve všech hospodářstvih dosažen; pak správné upozornění na mylnost názoru, že by vyšší úrok byl schopen působiti podstatně na zvýšení úspor. M. H.

Prof. Dr. Jan Vážný. *Závazky nedospělých v právu římském a byzantském*, (str. 174—222). Autor obírá se tématem jež je, jak sám doznává, jedním z nejspornějších v římském právu. Dosud se tvrdilo, že nejen právo justiniánské, ale i právo klasické nepojímalo jednotně otázku závazků nedospělých. Kontroverzní místa Digest o této otázce jednající, pokoušeli se vyložití jednotně již první exegeti Justinianovy kompilace, ale dodělali se nevalných úspěchů, stejně jako romanisté doby moderní. Nyní rozebírá autor jednotlivé typy obligací. Tak pohlíží klasické právo na sponsi pouze formalisticky, hledisko naturální obligace je mu cizí. Toto hledisko zavádějí teprve justiniánští právníci, kteří formalismus klasický omezují. Změny dějí se četnými interpolacemi v textech starých právníků, přejatých do Digest. Ovšem kompilátoři přehlédli některé texty, ostře vyjadřující hledisko starého práva, a tak zde je mnoho antimonii. Tak byl přehlédnut text Licinnia Rufina, výslovně prohlašující, že pupillus přijímající zápůjčku není zavázán ani »iure naturali«. Exegese dosti násilně si pomáhala tvrzením, že se toto místo vztahuje pouze na nedospělce dětského věku. Podobný případ nalzáme v Neratiově textu, prohlašujícím formální slib plnění nedospělce za nezávazný i podle přirozeného práva. Jakkoliv i tento text jasně svědčil o neexistenci naturální obligace nedospělce v právu klasickém, přenesli se již byzantští exegeti kompilace přes toto ožehavé místo velmi obratně; vztahovali tento text pouze na abstraktní formální slib na rozdíl od kausálního kontraktu, kdy vzniká naturální obligace. Pokud se pak o odvolatelnosti soluce nedospělců týče, neznao ji klasické právo. Jinak věc řešili kompilátoři: chtějíce pravděpodobně zdůrazniti, že pouhá abstraktní smlouva nemůže býti pramenem obligace, ustanovili, že soluce nedospělce jest odvolatelná. Klasické právo tedy nepohlíželo na závazky nedospělých jako na závazky platné, byť i připouštělo, že tyto mohou zrušiti staré platné závazky. Omezenou platnost přiznává závazkům nedospělců právo pozdější, najmě justiniánské, které shazuje tyto závazky do heterogenní skupiny obligací naturálních. Na konci pojednání vyzdvihuje autor význam interpolační metody pro romanistické bádání. Tato metoda odhaluje mnohá nedorozumění, která vznikala tím, že v Justinianově kompilaci bylo namnoze přehlíženo, že excerpty klasických právníků nejsou podány věrně, nýbrž ve smyslu interpolací pronikavě změněném.

Celkem nutno při pojednání vytknouti vystižení historicko-vývojového podkladu justiniánské kompilace. Plodnost interpolační metody, autorem již v dřívějších pracích užité, je zde poznovu dokázána.

Prof. Dr. František Čáda: K rakouskému právu za světové války. (Str. 223—239). Autor uveřejňuje ukázkou (dvě kapitoly) z chystané studie o rakouském právním řádu za světové války. Úvodem vytýká teoretické a metodické směrnice své studie. Zdůrazňuje jak význam válečného údobí pro nás, tak i okolnost, že právníckého hodnocení se zmíněnému údobí dostalo jen poskrovnu. Dále dokazuje nutnost používat v historickoprávním badání jak metody dynamické (obdobné čisté metodě historické), tak i statické (obdobné metodě právnícké). Vytknuv okolnost, že válečný právní řád se většinou v našem právním řáde uchoval, hodnotí autor prameny právní této doby. Zde poznává právní historik, že prameny tyto jsou pro jeho práci kvantitně a hlavně kvalitně velmi chudé. Literatura světové války je zajisté par excellence politickou, a tak jsme odkázáni na pracné shledávání různých drobných monografií, ježto tu není dostatek parlamentních materiálů zákonodárných. Na konci první kapitoly dělí autor celé údobí na údobí předválečné, přípravné, na dobu absolutismu vojenského do r. 1917 a údobí pseudokonstituční, končící zánikem monarchie. V druhé kapitole ukazuje autor válečné právní přípravy rakouské vlády v poslední době předválečné. Vodítkem těchto příprav byl »Orientierungsbehelf« pro výjimečná opatření válečná, vypracovaný důvěrně ústředními úřady. Ovšem provádění tohoto programu před válkou stěžovala rozvrácená politická situace Předlitavska. Vláda Stürghkova nemohouc dosáhnouti zpravidla v parlamentu stabilní většiny, pomáhala si pověstným §em 14, ačkoli tu bylo nebezpečí, že se prozradí jak absolutistický, tak válečný program do budoucna. Proto nebyly přípravy válečné konány soustavně, ale ojediněle a pod nejrozmanitějšími záminkami, zejména užíváno za záminku válečného nebezpečí na Balkáně. Tím se vysvětluje zejména hospodářská nepřipravenost monarchie ve válce. Předem nutno zdůraznit autorovu snahu o metodické vytríbení disciplíny právně historické. Toto metodické vytríbení je tím důležitější, jelikož je jasno, že poslední literární spory na př. diskuse Kelsen-Schwind žádají, aby právní historie si vytkla jasně pracovní metodu, zejména, aby vedla přesnou hranici proti metodě historie politické. Téma pak studie samé znamená významné obohacení naší literatury.

Wierer.

Prof. Dr. Karel Kizlink: Technika vedení obchodních knih a předpisy zákona. (Str. 240—263.) Autor, který už ve svém prvním spise »Akciová společnost v konkursu — zvláště stránka 15 n. n. dotkl se otázky bilančního práva a druhou svou monografií »Bilanční právo akciové společnosti« postavil se v přední řady theoretiků tohto oboju, pojednává v této studii podrobněji o důležité otázce rozporu mezi ustanoveními našeho obchodního zákona na jedné straně a moderní bilanční technikou a praxí na druhé straně. Jest jisto, že některé předpisy obchodního zákona jsou zastaralé. T. zv. zastaralost normy jest ovšem dvojího druhu: buď norma upravuje poměry, které samy přestaly býti aktuální (na př. více méně § 448 tr. zák.) to ovšem není vážným neštěstím, nýbrž pro svou zbytečnost jest předpis jen neužitečným břemenem v zákonu, anebo poměry normou upravené zůstaly, avšak změnil se tak, že více méně nutí k jednání contra legem — a to už jest případ velmi vážný, žádající nutně rychlé nápravy. A tak tomu jest s otázkou probíranou autorem u některých povinností stanovených našim obchodním zákonem — totiž t. zv. povinnosti vésti obchodní knihy, kteroužto povinnost rozdělil autor na tři skupiny. Jednak povinnost uspořádání a úschovy obchodní korespondence (článek 28 odst. 2. obchod. zák.), jednak vedení obch. knih v užším slova smyslu a zřizování inventáře a bilance, (čl. 28 odst. 1., čl. 29 až 32 obch. zák.) a posléze úschovy obchodních knih, inventářů, bilancí a korespondence (čl. 33 obch. zák.). Praxe liší se hlavně v těchto směrech: Zákon předpisuje použití vázaných a paginovaných

knih, moderní technika bilanční používá po většině volných listů (autor upozorňuje na zajímavost, že právě tam, kde zákon připouští volné listy — kniha inventářů a bilancí — praxe této volnosti nepoužívá), zákon předpisuje knihu kopírní, t. j. přepisů obch. korespondence, — psací stroj přinesl metodu uschovávání průklepů (resp. nyní též často t. zv. »presskopii«) skládaných v rozložitelné knihy. Pokud se týče předpisů bilančních jest stanovisko zákona stanoviskem statickým (stav majetku) stanovisko praxe dynamickým (výsledek za určité období) a z toho ovšem též plyne řada rozporů. Jedině třetí skupina povinností (úschova) není v rozporu s praxí. Autor nejprve vysvětluje tento rozpor jak historickým vznikem těchto norem, během něhož byla přejímána určitá stará ustanovení do nových zákonných sbírek veděných zcela odlišnými hledisky, tak též další důležitou příčinou, totiž že tvůrcové jich přes některé varovné hlasy nedbali zásady, že zákon, kromě případů speciálních nemá se pouštět do detailních předpisů technických — neboť jde-li dále, než za určení direktiv, hrozí mu rychlé zastarání. De lege ferenda jest beze sporno, že předpisy tyto vyžadují radikální změny. Ovšem není divu, že v tak důležité otázce nastaly pokusy odklidit tento rozpor praxe a zákona i s hlediska de lege lata. A těmito pokusy se zabývá autor v II. kapitole své studie. — Tak jsou konstrukce, které praví, že rozhodnými jsou konečně cíle zákona (na př. Crome) — t. j., že konečným cílem zákona jest, aby bylo vedení obchodních knih spořádané a to že ovšem i dle moderní techniky jest. Další konstrukce poukazují, že obchodní obyčej derogoval příslušným spec. normám. (Na př. Crome a Fischer) opírajíce se pro obor německého obchod. práva o § 38 něm. obch. zákona. Tyto teorie pak mají různé obměny, tak na př. Schär místo teorie konečných cílů klade teorii požadavku zákonodárcem v normě vysloveného. Autor v kritice těchto snah opět ukázal svoji methodickou přesnost a vědeckou nekompromisnost. Vyvrátil správnost těchto konstrukcí, poukázav že jednak jsou úvahami de lege ferenda a jednak, že jsou nepřipustné zvláště pro naše obchodní právo, kde nemáme předpisu jako v § 38 něm. obch. zák. a vznikly jen ze zcela nesprávného vědeckého postupu: totiž autoři chtěli nejprve něco dokázat a pak pro toho hledali argumenty; tento postup pak, byť bohužel i v teorii dosti častý, jest ovšem autoru jako kritickému vědci nepřijatelný, i když konečný cíl jest snad žádoucí.

M. H.

John Dickinson: The law behind law. Reprinted from the Columbia Law Review. 1929, 8°, str. 206. — Dickinsonova kniha je dokladem, že lze užít normativní teorii i při poznávání právních systémů anglosaských, vyvraceje tedy opačné tvrzení, opakované zejména právními sociology (i našimi). Dickinson se přímo dovolává Kelsena; zná bohužel jen jeho starší díla a proto není po té stránce v jeho studii všecko domyšleno. Rozeznává sice politiku a sociologii od dogmatického výkladu práva, není zde však vždy důsledný v normativním míšlení, tak na př. přičítá důležitost účinkům právního pravidla ve světě vnějším. Účelem jeho studie není však hlásání normativní teorie, nýbrž kritika panujících teorií o anglosaském právu. Jak známo, nemají anglosaské právní řády mnoho psaných zákonů. Právní pravidla vytvářejí soudy, které dle obecného mínění aplikují určité nepsané právo; jejich pravidla jsou dle toho tedy odvozená z pravidel tohoto vyššího práva (Higher Law, proto název knihy: the law behind law). O povaze toho vyššího práva mají různé teorie přirozeně své rozličné názory. Nejčastěji se mluví o t. zv. common law, dále o přirozeném právu, o právu vytvořeném duchem národa (historicko-právní škola a v moderní úpravě škola sociologická). Autor se nejvíce obrací proti rozšíření přírodovědecké školy, která pokládá právní zákony za identické s přírodovědeckými (na př. fyzickými). pokládá soudce za lidi způsobilé svým právnickým studiem na rozdíl